

Снежана Паравиња Шкрбић
Основна школа „Бранко Радичевић“
Батајница

УДК: 821.133.1.09-93-31 Сент-Егзипери А.
371.3.:821.163.41

Оригинални научни рад
Примљен: 26. септембар 2014.
Прихваћен: 17. октобар 2014.

РОМАН МАЛИ ПРИНЦ А. С. ЕГЗИПЕРИЈА У КОНТЕКСТУ СТАРОГА ЗАВЕТА

Ајсџиракџи: Интертекстуалним приступом тексту текст се доживљава у широком пољу других текстова, у различитим жанровима, на сасвим другачији начин, свака реченица је изазов, престаје његово једносмерно тумачење. Циљ рада је да пронађе нове могућности читања *Малој њринца* у контексту *Старога завета*. Открива неке од загонетки дубоко скривених у овој алегорији – библијски интертекст, мудре мисли, парафразираних библијске изреке, мотиве.

У другом делу рада приказана је методичка разрада романа *Мали њринц* А. С. Егзиперија у четвртном разреду основне школе, којом се ученици упућују на истраживачки рад како би дошли до нових сазнања.

Кључне речи: интертекстуалност, интертекст, *Мали њринц*, *Стари завет*, Библија.

1. УВОД

Мали њринц Антоана де Сент Егзиперија је роман у коме је приказан пут одрастања, духовног сазревања, спознаје осећања љубави и блискости. Језик и стил дела одликује једноставност, чистота и језгровитост, нема нејасних речи, ни сувишних објашњења. Осуђује одрасле особе због немогућности разликовања битног, унутрашњег, од онога што је површно, све сагледавајући на оптимистичан начин. Не сугеришући нам ништа, овај роман пружа оно што у њега сами унесемо, при чему ваља имати на уму став аутора: „Не волим да се моја књига чита површно“ (Егзипери 2003: 22). Читајући га, свако на свој начин открива праве вредности које га воде, или су га водиле на путу одрастања. Ова алегорија нас подстиче да решимо бројне загонетке које су у делу скривене како бисмо га могли разумети. Аутор нас више пута води у

потрагу за нечим: послон, сазнањем, извором и љубављу, смештајући радњу на духовно место – пустињу, у коме се одвија процес сазревања и раста.

Код прецизног жанровског одређења *Малої принца* јавља се проблем – ниједно жанровско одређење није потпуно и не води нас до архитектста из кога је настало. У његовој микроструктури крију се: легенде, параболе, приче о животињама, фантастичне приче, загонетке, пословице, бајке. „На бремените значењске и жанровске потенцијале указује и чињеница да су *Малої принца* тумачи различито одређивали као савремену бајку, аутобиографски роман, религиозну параболу, песму о детињству, морални трактат, педагошки роман, мали ђачки катехизис“ (Радуловић 2009: 71). Догађаје у делу приповедају два наратора, што упућује на двоструку, прошлу и садашњу перспективу. „Романескну повест, загледану у будућност, сагледавамо кроз видно поље Егзиперија – писца као аутобиографску, коју допричава и мери, *сїроїм* аршинима, далеко моћнији и аутентичнији приповедач – Егзипери – дечак *заузимајући сїав іроїведника*“ (Радуловић 2009: 72).

2. МАЛИ ПРИНЦ У КОНТЕКСТУ СТАРОГ ЗАВЕТА

Интертекст је текст који је претходно постојао, а на њега се позива, или алудира аутор. Дело *Мали принц* Антоана де Сент Егзиперија погоднo је за проучавање библијског интертекста, јер користи библијске симболе, садржи мудре мисли у којима се изражава суштина хришћанског учења и изреке сродне библијским мудрим изрекама, а поједина поглавља су алегоријске приче са препознатљивим поукама. „**Подтекст** [С. Паравиња Шкрбић], једна од најзначајнијих појава у разнородним интертекстуалним релацијама, духовно језгро из којег израста текст, различито је дефинисан: као смисао који се наслућује испод текста, текст који подстиче стварање новог, односно, текст садржан у новом тексту“ (Радуловић 2003: 10). „Наравоученија из Егзиперијевих параболa чине мудросну поенту дела и могу се довести у везу са јеванђелском етиком“ (Радуловић 2009: 73). *Библија* садржи тридесет девет књига *Сїарої заветїа* и двадесет седам књига *Нової заветїа*. У раду ћемо сагледати *Малої принца* у контексту *Сїарої заветїа*.

Физичке карактеристике Малог принца нису описане у делу, његов изглед је дат у виду ауторове илустрације златокосог дечака одевеног у одећу преко које је навучен плашт. Овако одевен, води нас ка позадини илустрације детета са плаштом, праведног, које израста у верног пророка. Откривајући Самуилове књиге у подтексту романа *Мали принц*, уочавамо сличност илустрације дечака са плаштом и његову симболику – дете, Самуила, оставила је мајка да расте пред Господом, јер је био од њега измољен. „А Самуило служаше пред Господом, као дете у огртачу ланеном“ (Самуило, 2, 18). Плашт

су, такође, носили свештеници када улазе у храм и верници када се моле, а имао је заштитничку улогу.

Попут безазленог протагонисте, Мали принц своју мисију започиње у свемиру. На своме путу од планете до планете је сусретао различите људе, који су у нечему били веома слични, сви су живели усамљеничким животом, мислили су да је њихова одговорност највећа, нису имали слуха за људе око себе, њихове потребе, ни важне ствари у животу. Њихова бесциљност и бесмисленост њиховог рада је запањила Малог принца. Он не дозвољава да га својом причом заведу и приволе том „рационалном“ свету и следи Соломонове мудре поуке: „Не иди на стазу безбожника и путем неваљалих људи не ступај. Остави га, не ходи по њему, уклони се од њега и прођи га“ (Соломон, 4, 14–15). У њему се не рађа жудња за влашћу, богатством и поседовањем.

Покушавајући да открије сврху поседовања и пребројавања звезда, Мали принц испитује пословног човека, са намером да дође до знања и на тај начин следи библијске мудре мисли: „Богат човек мисли да је mudar, али разуман сиромаш испитује га“ (Соломон, 28, 11). Када упоредимо сентенце из *Малој њринца* које нам казују сврху поседовања нечега: „То што их ја поседујем користи и мојим вулканима и мом цвету. Али ти ниси користан звездама [...]“ (Егзипери 2003: 59) и Соломонову мудру изреку: „Ко љуби новац, неће се наситити новаца, и ко љуби богатство, неће имати користи од њега“ (Соломон, 4, 10), јасно је успостављање интертекстуалне везе која даје пуноћу речима протагонисте. Хришћанско учење нас води ка духовним вредностима, материјална вредност, у овоме делу исказана као „звезде“, безвредна је „јер богатство не траје довека нити круна од колена до колена“ (Соломон, 27, 24). Соломонова књига истиче вредност мудрости у животу појединца и историје човечанства, која је дата пре свега као Божји синоним.

У делу је описан пут преко седам планета – истицањем овог броја у композицији романа затвара се један циклус, седма планета је место одмора где протагониста долази до сазнања и даје своје гномске исказе. Тиме опет долазимо до аналогије са *Библијом*, у којој тај број има вишеструко значење. „Речник симбола нас упућује да се број седам везује за савршенство Божијег стварања у Постању и Откровењу Јовановом, те да се овај број седамдесет и седам пута јавља Староме завету односно четрдесет пута у Апокалипси, представљајући тајанствено начело његове конструкције“ (Радуловић 2003: 180). Бог је створио свет за седам дана – „И доврши Бог седмог дана дело своје, које учини“ (Постање, 2, 2). Седми дан се светкује, то је дан за одмор.

Даљи ток радње *Малој њринца* смештен је у пустињу, која у *Библији* има посебно значење, често се помиње као духовни симбол. У њој Мојсије борави припремајући своју душу да чује анђела Божјег. Господ у пустињи кажњава грешни израелски народ, који је извео из фараоновог ропства, и враћа га духовној суштини. У Синајској пустињи је дата велика објава Закона.

Приповедач о њој казује: „Човек седне на неку пешчану дину. Не види ништа. Не чује ништа. А ипак нешто зрачи у тишини“ (Егзипери 2003: 93). Управо се тиме наглашава да је то место на ком се проналази суштина, нешто тајанствено, иако је то неплодан простор на ком се човек осећа усамљено. Баш ту је објављен Закон, а тишина која зрачи проналази се у његовом поштовању.

Размишљајући о улози овце у делу, питамо се да ли се Мали принц жели улогом пастира припремити у пустињи за следбенике које ће повести на своју планету, како би избегао људе које је упознао из њиховог незнања, као што Мојсије води и избавља народ израелски. Символику воде и доброг пастира налазимо и у Псалмима. Псалам 23 гласи: „Господ је пастир мој, ништа ми неће недостајати. На зеленој паши пасе ме, води ме на тиху воду“ (Псалми, 23, 1–2).

Симболика воде у пустињи је чест библијски мотив. Водећи народ кроз пустињу, Мојсије је проналази, чинећи онако како му је Господ заповедио. „И диже Мојсије руку своју и удари у стену штапом својим два пута, и изађе вода многа, те се напоји народ и стока њихова“ (Четврта књ. Мојсијева, Бројеви, 20, 11). У Егзиперијевом делу, пронађена усред таквог ништавила, она усрећује, пружа нову наду и годи срцу приповедача. Задовољство се понекада може наћи и у тако малим стварима, ако знамо шта тражимо. Везујући бунар и воду за срећни породични дом, детињство и велики хришћански празник – Божић, дело поново поприма библијски призив.

Унутар *Малој њринца* приповедач уочава светилку која блиста за његовом ружом чак и када спава: „Треба добро чувати светилке и дашак ветра их може утрнути“ (Егзипери 2003: 94). Уочавамо блискост ове сентенце са библијским предсказањем пророка Исаије о доласку Месије, онога који је мио души Спаситељевој: „Трске стучене неће преломити и светилку која тиња неће угасити, јављаће суд по истини“ (Исаија, 42, 3). Исус Христ поседује највећу светлост која се помиње у *Библији*. „Егзипери не приказује изравно библијску особу Исуса Христа, но читајући текст, можемо закључити да Мали принц дјелује по узору на њега“ (Slavić, Jambrišak 2011: 506).

Сличност мудрих изрека у делу са библијским изрекама уочавамо и у наративном пејзажу књиге: „Идући право напред не може се баш далеко стићи“ (Егзипери 2003: 18). Сентенцу коју нам протагониста посредује можемо схватити као скретање са лаког смера. У Соломоновој мудрој мисли налазимо суштину духовне пустоловине и пута којим се иде: „Чији је пут крив, он је туђ, а ко је чист, његово је дело право“ (Соломон, 21, 8). У зависности од намера, жеља и мисли, Господ процењује каква је страна којом се неко упутио и колико је права, односно чиста, јер Соломонова препорука мудрости гласи: „Неки се пут чини човеку прав, а крај му је пут ка смрти“ (Соломон, 14, 12). Потребно је истраживати и искушавати различите, теже путеве, док се не дође до оног

правог, на ком ће бити прихваћени сви који су добри и они који су се од својих грешака преобратили.

Мотив руже у роману се метафорично повезује са љубављу према женској особи, та љубав је исказана као преображавање кроз патњу. Мали принц изговара мудру изреку: „Требало је да судим о њему према делима, а не према речима“ (Егзипери 2003: 39), а слично поручује мудрац Соломон: „У сваком труду има добитка, а говор уснама је само сиромаштво“ (Соломон, 14, 23). Соломон воли јаке изразе и смеле метафоре, иза којих се крију најдубље хришћанске мудрости. Када скинемо маску гордости оних који се иза ње крију и проценимо дела њихова, открићемо им праву вредност, или рањивост. У Егзиперијевом делу Мали принц схвата шта се крије иза ружине таштине.

Однос Малог принца и змије је погодан за проучавање библијског интертекста. Од тренутка пада у први грех, змија се у *Библији* спомиње као симбол греха и сотоне. Само се на неколико места ова животиња појављује у другом контексту. Начин на који она уједа Малог принца – поред глежња – подсећа нас на *Књигу њосџанка* и проклетство змије: „Кад си то учинила, да си проклета међу свим животињама и међу свим зверима пољским, на трбуху да се вучеш и прах да једеш целога живота. И још стављам непријатељство између тебе и жене и између потомства њенога, оно ће ти на главу стајати а ти ћеш га у пету уједати“ (Постање, 3, 14–15).

3. МЕТОДИЧКА РАЗРАДА РОМАНА *МАЛИ ПРИНЦ*

А. С. ЕГЗИПЕРИЈА

Ученицима четвртог разреда основне школе нису блиски садржаји *Библије*, углавном је доживљавају као бајку. Они се могу одредити да похађају верску наставу, али и тада су им углавном доступна дечја издања. Са децом тог узраста могу се успешно водити разговори у којима они просуђују о мудрим изрекама, гномским исказима, афоризмима, мотивима у делу, као би дошли до сазнања, иако је само учитељ тај који препознаје њихове библијске интертекстуалне везе. Појединци, који похађају верску наставу можда ће сами уочити и повезати поједине симболе, или мотиве из Библије, али мишљење и закључци сви ученика су подједнако важни на часу.

У тумачењу *Малог њринца* треба обратити пажњу на проблем места радње, композицију, ликове, њихове сентенце и међусобне односе.

Истраживачким задацима, који омогућавају претходну припрему ученика за час, усмеравањем њихове пажње ка самосталном проналажењу одређених места у делу, занимљивостима о писцу, пуштањем мултимедијалне презентације са илустрацијама из књиге и подстицањем ученика да аргументују своје мишљење, утиче се на мотивацију ученика на часу. „Путем припремних

задатака захватају се различити чиниоци структуре књижевног дела којима су ученици одређеног узраста дорасли“ (Илић 2006: 213).

Један од истраживачких задатака је да уоче место дешавања радње *Малог њринца*, да маркирају дескриптивне делове који детаљније описују тај простор. Истраживачким дијалогом о пустињском пространству у *Малом њринцу*, ученици ће моћи да закључе да је то усамљен, тајанствен, неплодан простор у коме Мали принц трага и долази до некакве суштине. Ученици треба да утврде како такав простор утиче на човека и каква осећања изазива, да сами проналазе одговарајућа места у тексту. „Човек седне на неку пешчану дину. Не види ништа. Не чује ништа. А ипак нешто зрачи у тишини [...]“ (Егзипери, 2003, 93).

Ученицима треба задати да пре датог часа прочитају цео роман, јер ће тако текст доживети на свој начин и моћи ће самостално да га тумаче и образлажу. Гласно, изражајно читање одломка из романа може да изведе учитељ, или неко од ученика, а након читања ваља сачекати неколико секунди како би се утисци ученика искристалисали. Овај роман нам пружа могућност да из њега извучемо већи број занимљивих одломака, један од њих може бити сусрет Малог принца и краља. Треба подстаћи ученике да вреднују понашање људи које Мали принц среће на своме путу и да дају своје образложење зашто он напушта сваку од тих планета. Наравно, учитељ ће знати које се све библијске мудре изреке и поуке крију иза речи и понашања Малог принца, а једна од њих је: „Иди од човека безумна, јер нећеш чути паметне речи“ (Соломон, 14, 7).

Ваља наводити ученике да закључе шта су праве вредности у животу, како неко може бити богат, а у исто време оскудевати у средствима за живот, и обрнуто, бити сиромашан, а поседовати доста духовним добрара. У чему лежи наше богатство и шта је то што испуњава наше животе, а нема материјалну вредност? Ученици ће доћи до суштине хришћанског учења, до закључка да су духовне вредности наше богатство.

Предвиђено је да ученици буду подељени у групе. Сваком члану треба дати наставни листић са питањима о једном од карактеристичних односа међу ликовима у роману. Потребно је да сви унутар групе износе своје мишљење, односно да буду подстицани на сарадњу. „Резултате укупног истраживачког рада групе може у разреду саопштити један известилац. Али исто тако је корисно ако сваки појединац из групе извештава о своме делу обављеног посла, било да то чини као кореферент или пак као учесник у расправљању“ (Николић 2009: 131). Прва група треба да разматра однос Малог принца и лисице. Ученици ће сами лако приметити да је лисица одувек била симбол лукавства, присећајући се басни, легенди и митова у којима се појављивала. Очекује се да ће схватити да „припитомљавање“ означава време и љубав коју смо некоме поклонили, да их то што су нам дали заузврат чини јединственим. На свој начин ће доћи до закључка у вези са значењем једне од реченица коју

изговара лисица, а у којој је исказан хришћански императив: „Само срцем добро видимо“ (Егзипери 2003: 87). Друга група треба да анализира однос Малог принца и змије. Имајући испред себе питања о првом сусрету Малог принца и змије, о томе шта нам змија симболизује и каква је она животиња, ученици ће лако повезати змију са негативним симболима. Трећа група треба да проучи какав је однос Малог принца и његове руже. Ученицима треба помоћи да дођу до закључка зашто се Мали принц враћа својој ружи и наводити их да схвате каква то тињајућа светиљка гори у њему за њом чак и док спава. Светиљке налазимо у наговештајима доласка Исуса Христа, а са ученицима је битно доћи до закључка да означавају љубав, узвишеност и чистоту.

Да би се извршила синтеза на крају часа, предвиђено је да се ученицима пусти презентација на бим пројектору са илустрацијама из књиге, на основу које ће ученици започети штафетно препривавање романа. Сврха презентације је подсећање ученика на свако поглавље романа, што ће послужити као основ за наставак анализе на следећем часу.

За домаћи задатак ученици ће смислити изреке или пословице које би одговарале реченицама које сами извоје из дела.

4. ЗАКЉУЧАК

Ова алегоријска прича о путу љубави и пријатељства, прожета хумором и ведрином, на сликовит начин говори о људској потреби за љубављу, блискошћу и пријатељством, казује нам неке од хришћанских императива. Упућујући одраслима критику што не могу да увиде важне ствари у животу, препуна је оптимизма са надом да ће они схватити праве вредности и кренути путем љубави и одговорности. Опис понашања Малог принца налазимо и у речима мудраца Соломона: „По делима својим познаје се и дете, хоће ли бити чисто и хоће ли бити право дело његово“ (Соломон, 20, 11).

Ученици четвртог разреда основне школе су мотивисани када се на часу захтева да износе своје мишљење. Подстицањем ученика на разумевање књижевног дела и откривање његових елемената, они су стимулирани за стваралаштво. Обрада романа *Мали њринц* нам пружа управо те могућности у раду са ученицима.

Доказе о блискости Егзиперијеог дела са *Библијом* налазимо у самоме роману, који је богат гномама, често парафразира библијске изреке и садржи мање приповести оплемењене мудрим мислима, којима Мали принц надахњује и код којих увиђамо сличност са библијским параболома.

ИЗВОРИ

Егзипери (2003): Антоан де Сент Егзипери, *Мали њринц*, Београд: Нолит.

ЛИТЕРАТУРА

Голијанин Елез (2010): С. Голијанин Елез, Интертекстуалност и идентитет (антички мит у поезији Миодрага Павловића), *Ријеч*, 16, 3, 212–231.

Даничић, Караџић (2010): *Светио ѿисмо Сјтарої и Нової заветїа*, превели Ђуро Даничић и Вук Стефановић Караџић, са исправкама и преводима Светог Владике Николаја, Београд: Александрија.

Илић (2006): Павле Илић, *Срїски језик и књижевностї у настїавној ѿеорији и ѿпракси*, *Метїодика настїаве*, Нови Сад: Змај.

Маширевић (2007): Љубомир Маширевић, Култура интертекстуалности, *Зборник радова Факултїетїа драмских уметностїи*, 11–12, 421–431.

Николић (2009): Милија Николић, *Метїодика настїаве срїскої језика и књижевностїи*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Радуловић (2003): Оливера Радуловић, *Лисїи небеске књиїе, Библијски ѿодїексїи срїске ѿрозе 20. века*, Нови Сад: Змај.

Радуловић (2009): Оливера Радуловић, Библијски подтекст у роману Мали принц А. С. Егзиперија, *Узданица: часоїис за језик, књижевностї, уметностї и ѿедаїше науке*, 6, 1, Јагодина: Педагошки факултет, 71–76.

Slavić, Jambrišak (2011): Dean Slavić i Ana Jambrišak, Biblijska analogija u djelu *Mali princ Antoina de Saint Exupéryja*, *Obnovljeni život*, 66, 4, 503–516.

Snežana Paravinja Škrbić
Elementary school “Branko Radičević”
Batajnica

THE NOVEL *THE LITTLE PRINCE* BY ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY IN THE CONTEXT OF *THE OLD TESTAMENT*

Summary: By approaching it intertextually, we experience the text in a wide field of other various texts, in different genres, in entirely different manners; every sentence represents a challenge, one-way interpretation of the text ceases. The aim of this paper is to find some innovative possibilities for reading *The Little Prince* in the context of *The Old Testament*. It reveals some of the riddles hidden deep inside this allegory, the Biblical intertext, wise thoughts, paraphrased Biblical sayings and motives.

The second part of the paper shows the methodical elaboration of *The Little Prince* by A. S. Exupéry in the fourth grade of elementary school, that orients the student towards research works, which can further on lead to new discoveries.

Key words: intertextuality, intertext, *The Little Prince*, *The Old Testament*, *The Bible*.